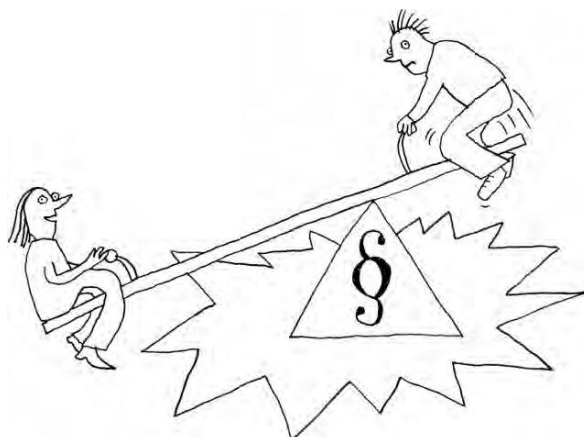

Kreu 5 – Funkcionimi i drejtësisë

Hyrje

Figura tregon një djalë dhe një vajzë në një shilarës. Pika ku mbështetet shilarësi s'është në mes, duke i siguruar vajzës krah më të gjatë se të djalit. Pra, vajza mbizotëron lojën dhe, siç duket, asaj i pëlqen një gjë e tillë. Djali, me fytyrë prej të pakënaquri, po përpiket fort të zbresë, mirëpo përpjekjet e tij janë të kota. Shpesh situata të tilla çojnë në grindje dhe përplasje. Pika mbështetëse në mes përfaqëson simbolin e një paragrafi që ka të bëjë me ligjin.

Figura mund të lexohet në mënyra të ndryshme dhe kjo bën që të shtrohen pyetje interesante. Mundësitë e vajzës dhe të djalit në këtë situatë janë të pabarabarta, gjë që trajton çështjen e barazisë gjinore. Çuditërisht, «krahun më të gjatë» të boshtit e ka vajza. Ndoshta ajo po mashtron, gjë që do të thotë se ajo e ka shkelur ligjin ose po përfiton nga një epërsi e siguruar me ligj për të zhdëmtuar diskriminimin ndaj grave dhe vajzave në të kaluarën. Por, a është e ndershme kjo lojë? A është barazia gjithmonë e drejtë? Të drejtat e kujt mbrohen me ligj. A shkelen të drejtat e ndokujt dhe nga kush?

Simboli i paragrafit shpalos një këndvështrim tjetër. Kush i ka vendosur rregullat e kësaj loje? Simboli zyrtar i ligjit ka lidhje me shtetin dhe sundimin e ligjit. Shteti mund të përbëhet nga institucionet që ndajnë pushtetin dhe kontrollojnë njëra-tjetrën përmes një sistemi balance dhe kontrolli: parlamenti, qeveria dhe gjykatat. Ai mund të drejtohet nga një autokrat mirëdashës apo despotik. Ligjet janë mjaft të rëndësishme, meqë ato i shndërrojnë të drejtat e njeriut në të drejta civile për qytetarët e një shteti-komb. Prandaj, ligjet mbrojnë të drejtat e njeriut, kur këto shkelen. Megjithatë, siç tregohet në figurë, të drejtat e njeriut mund të shkelen nga bashkëqytetarët, madje edhe nga një ligj jo i drejtë.

Nga ana tjetër, ligji duhet të vendosë drejtpeshimin mes të drejtave të qytetarëve si individë dhe të përcaktojë kufijtë e të drejtave të njeriut si individ për të mbrojtur të drejtat e të tjerëve. Ushtrimet në këtë kapitull merren me çështjet e barazisë dhe drejtësisë. Nxënësit do të kuptojnë se drejtësia është vendimtare për paqen dhe sigurinë në shoqëri.

Ushtrimi 5.1. – Kjo është e padrejtë

Objektivi mësimor	Nxënësit vetëdijesohen për konceptet e tyre për drejtësinë dhe padrejtësinë.
Burimet	Studime shoqërore dhe gjuhë.

Procedura

Nxënësit punojnë në çifte.

1. Mësuesi i kërkon çdo çifti të zgjedhë nga një foto.
2. Mësuesi kërkon nga nxënësit të përshkruajnë gjendjen siç e kuptojnë:
 - «Mund të shoh...» (përshkrimin faktik)
 - «Unë ndihem...» (reagim emocional)
 - «Kjo më bën të mendoj për...» (shoqërizim, ide)Pastaj, mësuesi u kërkon atyre të renditin fotot, duke përdorur tri kategori:
 - Fotografitë tregojnë një situatë që është e drejtë dhe e paanshme.
 - Fotografitë tregojnë të kundërtën, d.m.th., një shembull të padrejtësisë.
 - Nxënësit nuk janë të sigurt si t'i grupojnë fotografitë.
3. Palët formojnë grupe me nga katër nxënës. Çdo palë i shpjegon palës tjetër pikturën e vet dhe përpiqet t'i bindë ata për vendimin. Pastaj pikturat bashkë me komentet e grupeve paraqiten në klasë. Çdo nxënës duhet të ketë kohë për të studiuar ekspozitën.
4. Sesionin plenar:
 - Cilat situata përshkruhen si të drejta – ose si të padrejta?
 - Përse nuk qe e lehtë të merrej vendim rreth disa situata të përshkruara?
 - Cilat rrethana shkaktojnë padrejtësi?
 - Si mund të ndryshohen këto situata të padrejta?

Zgjerim

Nxënësit formojnë disa grupe. Çdo grup zgjedh një shembull padrejtësie dhe trajton pyetjen e fundit: Si mund të mposhtet kjo formë e padrejtësisë?

Së pari, ata mund të identifikojnë të drejtat e njeriut që janë shkelur në rastin në fjalë. Së dyti, mund të kërkojnë të gjejnë mënyra të ndryshme për të mbrojtur dhe zbatuar të drejtat e njeriut.

Ushtrimi 5.2. – Përrjashtime

Objektivi mësimor Burimet	Nxënësit njihen me temën e diskriminimit. Numra të ndryshëm të afisheve me ngjyra, dhe një afishe e bardhë.
--	--

Procedura

Nxënësit punojnë në çifte.

1. Mësuesi ngjit një afishe në ballin e secilit nxënës. Këta nuk duhet të dinë se ç'ngjyrë kanë ato. Për këtë arsye nxënësit duhet të mbyllin sytë kur u ngjiten afisheet.
2. Nxënësit hapin sytë. Tani çdonjëri prej tyre duhet të gjejë anëtarët e tjerë të grupit të tij a të saj, me grupet që e përftuara përfundimisht nga ngjyrat e afisheve të tyre.
3. Reagime dhe përsiatje plenare. Këshillohen pyetje e të dhëna si ato që vijojnë:
 - Si u ndjetë kur ndeshët personin e parë që kishte afishe të njëjtë me tuajën?
 - Si ndihej personi i pajisur me afishe të bardhë?
 - A u përpoqët të ndihmonit njëri-tjetrin në grupin tuaj?
 - Si mund të bashkohet personi me afishe të bardhë?
4. Ushtrimi mund të shërbejë për t'i njohur nxënësit me marrëdhënien mes grupeve të shumicës dhe atyre të pakicave në shoqëri:
 - Kush mund të jenë përrjashtimet, të përrjashtuarit, në shoqëri?
 - A mund të jetë përrjashtimi zgjedhje vetjake?

Zgjerim

Ushtrimi mund të vazhdohet duke i sjellë kështu dobi grupit. Nxënësit mund të përfshihen më shumë, por kjo gjë mund të krijojë stres dhe armiqësi. Prandaj, mësuesi duhet ta njohë mirë klasën dhe duhet të jetë i përgatitur për të reaguar si duhet.

Ushtrimi 5.3. – Të formojmë figurën

Objektivat mësimore	Loja simulon përvojën rreth një trajtimi të padrejtë. Nxënësit bëhen të vetëdijshëm për reagimet e tyre ndaj trajtimit të padrejtë, që mbështetet mbi parimet etike të drejtësisë. Drejtësia është kategori themelore e të drejtave të njeriut. Nxënësit kuptojnë rëndësinë e solidaritetit dhe bashkëpunimit në mposhtjen e padrejtësive.
Burimet	Zarfet me lojëra me bashkim figurash ose pikturash të prera në pjesë të vogla.

Procedura

1. Përgatitja: duhet të ketë nga një gjëzë për çdo grup të përbërë nga tre ose katër veta. Mësuesit mund të përdorin lojëra të thjeshta me bashkim figurash ose këto mund t'i përgatitin duke prerë fotografi ((p.sh., kartolina ose reklama) në disa pjesë. Çdo lojë e tillë duhet të vihet në një zarf. E mira do të ishte që një kopje e fotografisë të ngjitet brenda zarfit. Një pjesë të figurave mësuesi e nxjerr jashtë dhe disa prej tyre i këmben me lojëra të tjera me bashkim figurash. Disa lojëra të tilla duhet të jenë të plota.
2. Nxënësit formojnë grupe me tre-katër anëtarë. Çdo anëtar i skuadrës mësuesi i cakton një detyrë të veçantë:
 - një nxënës që është përgjegjës për respektimin e kohës dhe burimeve;
 - një arbitër që parandalon mosmarrëveshjet dhe sigurohet që udhëzimet të zbatohen si duhet;
 - një nxënës që ka kopjen e lojës me bashkim figurash të përfunduar;
 - një nxënës që kryen detyrën e ngarkuar.Mësuesi i shpërndan nga një zarf secilit grup, duke i caktuar detyrën që gjëegjzën ta zgjidhin brenda një afati kohor (të ngushtë). Pas pak, nxënësit do të zbulojnë nëse e kanë zgjidhur gjëzën, por nëse jo, atëherë ata mund të sigurojnë mbështetje nga grupet e tjera.
3. Loja përcakton qartë fituesit dhe humbësit. Në varësi të grupmohës dhe reagimit të nxënësve, pyetje e mëposhtme mund të shërbejnë për të artikuluar dhe vlerësuar përvojën e diskriminimit pozitiv ose negativ:
 - Si u ndjetë kur e kuptuat se grupet kishin materiale të ndryshme?
 - Si do të ndiheshit sikur të ishit në një grup tjetër?
 - Si u ndjetë, si pjesë e grupit, që kishit shumë pak ose shumë material?
 - Çfarë lloj sjelljeje e ndihmoi ose e pengoi suksesin e grupit?

Zgjerim

Nxënësit nxiten të diskutojnë situata të vërteta, në të cilat njerëzit nuk kanë mundësi të barabarta në burimet e rëndësishme (p.sh., kohë të lirë, punë, të holla, pushtet).

Ushtrimi 5.4. – Roli i ligjit

Objektivat mësimore	Filozofët e lashtë kanë përdorur vlera të ndryshme në përcaktimin e qëllimit të ligjit. Zgjedhjet e vlerave të ndryshme kanë lidhje me sistemet politike dhe shoqërore të ndryshme. Teoria siguron kuadrin për përsiatjen mbi përvojën e përditshme, ku zgjedhjet e vlerave tona udhëhiqen po nga interesat tona. Nxënësit janë të nxitur të bëjnë zgjedhje të kujdesshme në lidhje me vlerat brenda kornizës së të drejtave të njeriut, t'ia nënshtrojnë krahasimit dhe diskutimit dhe t'i zbatojnë në jetën e përditshme ato.
Burimet	Në një fletë të madhe letre shkruhen konceptet e ndryshme të rolit të ligjit dhe ato paraqiten në mur (shih M 1 te pjesa e materialeve).

Procedura

1. Nxënësit formojnë grupe me nga tre ose katër veta. Atyre u jepen fletët e punës, me një listë rregullash të sjelljes (shih M 2 te pjesa e materialeve).
2. Secili grup duhet të bëjë lidhjen e rregullave të sjelljes me konceptin themelor të ligjit (10 minuta).
3. Mësuesi kontrollon rezultatet e tyre.
4. Nxënësit zgjedhin konceptin për të cilin janë më shumë të bindur.
5. Nxënësit zgjedhin konceptin për të cilin janë më pak të bindur.

Zgjerim

Reflektimi në klasë:

- A përkojnë rregullat që i zbatoni në jetë me zgjedhjen tuaj?
- A i njihni rregullat që kanë të bëjnë me zgjedhjet që i keni hedhur poshtë? I keni kundërshtuar ato? Pse? Çfarë keni bërë?

Reflektim me shkrim:

- Me cilin koncept të ligjit përkushtoheni më shumë dhe pse?
- Bëni të ditur pesë rregulla të jetës së përditshme që iu përmbaheni.

Materialet

(shih faqen në vijim)

M 1: Konceptet themelore të ligjit

1. Qëllimi i ligjit është t'ua ndalojë personave të nëpërkëmbin të drejtat e njerëzve të tjerë (Aristoteli).
2. Qëllimi i ligjit është që t'i japë secilit atë që meriton (Aristoteli).
3. Qëllimi i ligjit është krijimi i një shoqërie të përsosur (Platoni).
4. Ligji shërben për të parandaluar dëmin që u bëhet individëve nga padrejtësia (Glaukon).
5. Ligji duhet të shërbejë për të mbrojtur interesat e atyre që qeverisin (Trasimakus).
6. Roli i ligjit është të ruajë paqen shoqërore duke siguruar mirëqenien e të gjithëve dhe për të detyruar zbatimin e asaj që është e dobishme për shoqërinë (Protagora).
7. Qëllimi i ligjit është mbrojtja e më të dobëtëve.

M 2: Rregullat

1. Njerëzit që kanë keqtrajtuar fëmijët e tyre do të burgosen.
2. Shteti u siguron të papunëve të ardhura që u lejojnë të mbijetojnë.
3. Përparësi për punë do të kenë studentët që kanë nota të mira.
4. Të gjithë punëtorët duhet të kontribuojnë diçka nga të ardhurat e tyre për të plotësuar nevojat e të papunëve.
5. Çdo veprim i kryer nga personi që i shkakton një dëm personit tjetër, e detyron të parin ta dëmshpërblejë atë për atë veprim.
6. Mësuesit do të sigurohen që nxënësit të dinë se ligjet e shoqërisë tonë, duke qenë ligjet më të mira, janë të padhunueshme.
7. Të gjitha ata persona që shfaqin kundërshtimin ndaj organizimit të shoqërisë do të dërgohen në një qendër riedukimi.
8. Lejohen vetëm veprimtaritë e lejuara nga shteti në emër të mirëqenies së të gjithëve.
9. Vetëm tatimpaguesit kanë të drejtën e votës.
10. Të gjithë të rinjtë duhet t'u përkasin organizatave shtetërore në mënyrë që të merren me punë të dobishme.
11. Shoqëritë tregtare duhet të vendosin filtra kundër ndotjes tek oxhakët.
12. Askujt nuk i lejohet të përhapë ide që nuk pranohen si të vlefshme nga qeveria.
13. Shteti ka të drejtë të shpronësojë, nëse është e nevojshme për interesin e përbashkët.
14. Drejtuesit e shoqërive tregtare gëzojnë të drejtën të organizojnë shërbimet private të sigurisë.
15. Nuk lejohet hyrja në shtëpinë e dikujt tjetër, pa lejen e tij ose të saj.

Ushtrimi 5.5. – Perspektivat për drejtësi

Objektivat mësimore	Nxënësit kuptojnë se mund të ketë perspektiva të ndryshme në çështjet e drejtësisë. Nxënësit marrin një kuptim të qartë të drejtpeshimit mes të drejtave dhe detyrimeve.
Burimet	Grupe me fletë pune që përmbajnë perspektivën A ose B.

Procedura

1. Zgjidhet një nga të drejtat që do të shqyrtohet.
2. Klasa ndahet në grupe me nga katër apo gjashtë veta.
Gjysma e secilit grup merr fletën A, gjysma tjetër fletën B.
Çdo nëngrup përgatit sa më shumë argumente të mundë, në mbrojtje të deklaratës së paraqitur në fletën e tyre.
3. Grupet bashkohen. Anëtarët e nëngrupit A i paraqitin pikëpamjen e tyre anëtarëve të nëngrupit B, të cilët duhet të dëgjojnë me vëmendje dhe të marrin shënime.
Pastaj radhën e ka nëngrupi B.
Paraqitja e argumenteve mund të pasohet nga një kohë e caktuar, gjatë së cilës anëtarët e nëngrupeve të ndryshme i drejtojnë pyetje njëri-tjetrit.
4. Nëngrupet A dhe B këmbajnë rolet. Ata nuk duhet informuar paraprakisht për këtë pjesë të ushtrimit.
A tyre u jepen disa minuta për të rishqyrtuar argumentet e tyre.
5. Grupet përpiqen të miratojnë një qëndrim të përbashkët me shkrim për problemin që po diskutohet.
6. Pyetje për t'u marrë parasysh:
 - Me çfarë vështirësish jeni përballur tek përpiqeshit të arrinit një qëndrim të përbashkët?
 - Këmbimi i roleve jua bëri më të lehtë apo më të vështirë arritjen e një qëndrimi të përbashkët?

Zgjerim

Mësuesi (ose nxënësit) kujtojnë raste ku liria e shprehjes (ose puna që kryejnë fëmijët) është një çështje kundërshtuese

- Si mund të baraspeshohen të drejtat dhe detyrat?
- A ka detyra – ose të drejta – që vënë kufizime mbi disa të drejta të tjera?

Për studimin e rasteve në fjalë duhet të përdoret informacioni i dhënë në media. Hulumtimi mund të zgjerohet për të përfshirë të drejtat e tjera të njeriut, p.sh. lirinë e lëvizjes ose të drejtën e pronës.

Materialet

(shih faqen në vijim)

Këndvështrimi A: Liria e shprehjes

Në një shoqëri të paanshme, liria e shprehjes është një e drejtë themelore e njeriut që nuk duhet kufizuar. Shqyrtoni pikat e mëposhtme:

- pasojat negative të censurës;
- nënkuptimet politike të kufizimit dhe disidencës së saj;
- rrethanat në të cilat vendet e tjera e kufizojnë atë;
- rëndësia që liria e shprehjes ka për demokracinë;
- çdo problem tjetër që ka lidhje me të

Këndvështrimi A: Puna e fëmijëve

Ligjet kundër punës së fëmijëve duhet të zbatohen me rreptësi në mënyrë që të mbrohet e drejta që kanë fëmijët për të luajtur, mësuar dhe për t'u bërë rritur të shëndetshëm.

Shqyrtoni pikat e mëposhtme:

- mungesa e arsimit që vjen kur fëmijët janë të detyruar të punojnë;
- fakti që fëmijët shpesh punojnë në kushte jo të shëndetshme;
- shpesh puna e fëmijëve shfrytëzohet ngaqë ata nuk organizohen në protesta kundër trajtimit të padrejtë;
- çdo problem tjetër i rëndësishëm.

Këndvështrimi B: Liria e shprehjes

Nganjëherë, në një shoqëri të drejtë, lind nevoja për të kufizuar lirinë e shprehjes në mënyrë që të mbrohen të drejtat e njerëzve. Shqyrtoni pikat e mëposhtme:

- pasojat e vërejtjeve raciste për pakicat;
- mënyra e të folurit që mund të përdoret për të nxitur dhunën;
- mungesa e kufizimit, në disa vende, të lirisë së shprehjes çon në shkeljen të drejtave;
- nevoja për të nxitur jo vetëm detyrat, por dhe të drejtat;
- çdo problem tjetër i rëndësishëm.

Këndvështrimi B: Puna e fëmijëve

Fëmijët, për të ndihmuar familjet që të mbijetojnë në rrethana të vështira ekonomike, dhe për t'i ndihmuar ata që të luajnë një rol më aktiv në shoqëri, duhet të jenë në gjendje të punojnë e ndihmojnë familjet e tyre. Shqyrtoni pikat e mëposhtme:

- fakti që punësimi, në disa shoqëri, është i rrallë, fëmijët mund të jenë burimi i vetëm i të ardhurave për familjen;
- fakti që, në shumë shoqëri, fëmijët tradicionalisht kanë punuar më shumë se të rriturit;
- mendimi që pengimi i fëmijëve për të mos u marrë me punë prodhuese shpie në veçim të pavlefshëm nga bota e të rriturve;
- fakti që puna mund të jetë një përvojë që i formon fëmijët;
- çdo problem tjetër që ka lidhje me të.